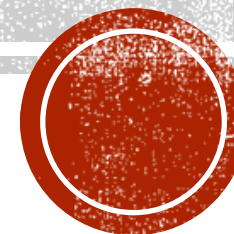

PSYCHOLOGICKÉ A PEDAGOGICKÉ ASPEKTY SUBKULTUR MLÁDEŽE

2. hodina

Miroslav Vrzal

VZNIK SUBKULTUR

- **Vznik subkultur umožnily určité procesy ve 20 století jako:**
  - Urbanizace
  - Industrializace
  - Individualizace
  - Rozvoj volného času
  - Nárůst životní úrovně

STUDIUM SUBKULTU

- **Chicagská škola:**

- Od 20. let 20. století, Katedra sociologie a antropologie
- Studium městského života
- Chicago jako výzkumná laboratoř: velký příliv obyvatelstva, průmysl, rychlý růst, kriminalita, gangy
- Zaměření na městské komunity na okraji společnosti jako: narkomani, prostitutky, vandráci, imigranti, kriminálníci, gangy... a studium jejich chování a myšlení
- V té době označení subkultura normativní a bylo spojováno se sociální deviací a společenskou spodinou
- Kvalitativní výzkumy a mikro přístup založený na pozorování a hutných výpovědích. Pohled zevnitř (viz např. Nel Anderson jakožto sám tulák), pohybování se v prostředí gangů.

STUDIUM SUBKULTUR

- **1. generace chicagské sociologické školy:**
  - 20-30. léta
  - William Thomas, Florian Znaniecky, Robert Ezra Park a další.
  - Etnografické a biografické přístupy při zkoumání sociálních procesů a problémů
  - Výzkum mezietnických vztahů přistěhovalců (z jihu USA, Židů, Irů, Italů, Poláků atd.) a hranic mezi jednotlivými komunitami, propustností těchto hranic, uplatnění na trhu práce, konflikt, sociální kontrola v rámci sociálních vztahů (Smolík 2017: 58).

STUDIUM SUBKULTUR

- **1. generace chicagské sociologické školy:**
  - Výzkum kriminálního chování:
    - Viz například proč se v některých částech vyskytuje více kriminality než v jiných?: Existence oblastí, ve kterých platí odlišná chování, a proto i delikventní/kriminální chování bylo vnímáno jinak a jeho výskyt byl častější v určitých částech města (gangland). Konkrétně přechod mezi obchodním centrem a obytnými čtvrtěmi na předměstí, kde žije střední třída. (Smolík 2017: 59)
  - Deviace jako odpověď na určité kulturní normy
  - Téma gangů mládeže
    - Fungování gangu je pro mladistvé ze spodních společenských vrstev náhradním řešením, jak uspokojit svoje společenské potřeby (Smolík 2017: 60)
    - Např. William Whyte (po nějakou dobu sám člen gangu) popsal rituály, pravidla, pevný systém hodnot, semknutou strukturu a kód gangu.

STUDIUM SUBKULTUR

- **1. generace chicagské sociologické školy:**
  - Whyte a Cohen: příčina kriminality je v jiné normativní kultuře, která staví do popředí jiné hodnoty, než jakými jsou symboly úspěchu a prosperity střední třídy, která je mocensky prostřednictvím zákonů zabezpečuje (Smolík 2017: 60).
  - Walter Miller: v rodinách delikventních chlapců obvykle chybí příklad úspěšného otce a dominantní roli hraje matka. Kompenzaci pro tyto chlapce představuje parta vrstevníků, kde si osvojují hodnoty a pravidla chování. Vrstevnické skupinky pak přerůstají někdy v delikventní gangy mladistvých s vysokou mírou soudržnosti a solidarity. Důležitý je status ve skupině a cení se chování jako odvaha riskovat, nebát se konfliktu, mazanost, odpor k autoritám, umění rychle vydělat peníze atd. Mnohé z hodnot nicméně zrcadlily v pokřivené nebo zesílené podobě obavy dospělé dělnické populace. (Smolík 2017: 60)

STUDIUM SUBKULT

- **2. generace chicagské sociologické školy:**
  - Zejména spojeno s Herbertem Blumerem, který publikoval četné teoretické práce, které představovaly základ pro kvalitativně zaměřený výzkum dalších výzkumníků
  - Pod jeho vedením vznikla řada prací
  - *Boys in White* (Becker H., Geer B., Hughes E., Strauss A., 1961)

Boys in White 1st Edition

by [Howard S. Becker](#) (Author)

5.0 ★★★★★ 4 ratings

[See all formats and editions](#)

The transition from young layman aspiring to be a physician to the young physician skilled in technique and confident in his dealings with patients is slow and halting. To study medicine is generally rated one of the major educational ordeals of American youth. The difficulty of this process and how medical students feel about their training, their doctor-teachers, and the profession they are entering is the target of this study. Now regarded as a classic, *Boys in White* is of vital interest to medical educators and sociologists.

By daily interviews and observations in classes, wards, laboratories, and operating theaters, the team of sociologists who carried out this firsthand research have not only captured the worries, cynicism, and basic idealism of medical students—they have also documented many other realities of medical education in relation to society. With some sixty tables and illustrations, the book is a major experiment in analyzing and presenting qualitative data.

HOWARD S. BECKER

BLANCHE GEER

EVERETT C. HUGHES

ANSELM L. STRAUSS

BOYS IN WHITE

STUDENT CULTURE IN MEDICAL SCHOOL

STUDIUM SUBKULTUR

- **3. generace chicagské sociologické školy:**
  - Paul G. Cressey a jeho studie taxi tanečního klubů (1932), kde řeší svět tanečnic a jejich zákazníků. Zabývá se také životním cyklem tanečnic a jejich postupným sestupem.
  - Např. H. Becker a jeho studie *Outsiders* (1963), která popisuje svět jazzových hudebníků a proces vzniku návyku na kouření marihuany.

STUDIUM SUBKULTUR

- **3. generace chicagské sociologické školy:**
  - Albert Cohen (1955) a teorie delikventní subkultury
    - Subkultura jako kolektivní reakce na nemožnost dosažení určitého společenského postavení
    - Frustrace z nemožnosti dosáhnout cílů, které jsou definovány střední třídou jako úspěšná životní kariéra
    - Snaha o „pomstu“ majoritní společnosti
    - Možnost přijetí a získání statusu v delikventních skupinách
    - Odehrává se už ve školním prostředí založeném na standardech střední třídy
    - Chlapci z nižší třídy se prostřednictvím delikventní subkultury vyrovnávají s hodnotami střední třídy

1. odchod z domova.
2. nováček v taxi klubu (iniciální období, vzbuzuje velký zájem, je žádaná společnost),
3. zkušená tanečnice (období začíná tzv. romantickou periodou, časem dochází k poklesu zájmu tanečnicků, tanečnice je odkázána na chudší klientelu, přistěhovaice),
4. další sestup a třeba i prostituce.

Cressey provedl i typologii vyplývající z rolí a charakteristik jednotlivých dívek. Tyto typy jsou: „nice girl“, „smart girl“ a „never-miss girl“.

Kariéra těchto tanečnic se odehrává mezi adolescencí a svatbou (do 30 let věku), případně odchodem z taxi klubu a kariérou prostitutky. Cressey upozornil, že je obtížné vystoupit z prostředí tanečního klubu (blíže viz Cressey, 1932).

Gordon (1947) používal termín subkultura ve čtyřicátých letech 20. století ve stejném významu, jako jej používáme v současnosti. Subkultura pro něj byla podskupinou národní kultury, která byla složena z kombinací sociálních faktorů, jako je třída, etnická skupina, náboženská víra apod.

Teorie delikventní subkultury

Významným představitelem chicagské školy z hlediska studia subkultur byl výše zmiňovaný Albert Cohen, který rozpracoval výsledky prvních výzkumných studií a na jejich základě v polovině padesátých let formuloval teorii delikventní subkultury (*theory of delinquent subculture*) (studie *Delikventní chlapci: Subkultura deviantního gangu*, 1955), podle které subkultura znamená kolektivní reakci na problémy vznikající ze sociální nerovnosti, kdy společnost není s to jedinci nabídnout uspokojivé řešení jeho situace podmíněné sociálními důvody (srov. Cohen, 1955a; Kuchta, Válková a kol., 2005). Jinými slovy to znamená, že jednotlivec nemůže dosáhnout společenského statusu, který je v dané kultuře (společnosti) příznivě hodnocen. Frustrace, jež je zákonitým důsledkem popsánoho handicapu, je kompenzována vytvářením skupin jedinců, kteří se potýkají s obdobnými problémy. Prostřednictvím interaktivních procesů se pak v takových skupinách vytvářejí homogenní normativní systémy výrazně se odlišující od obecně uznávaných pravidel chování, jež ospravedlňují deviantní formy chování. Vznik delikventních gangů mladistvých z nejnižších sociálních vrstev je pak Cohenem a dalšími autory vysvětlován jako reakce na frustraci z nemožnosti dosažení cílů, které jsou středními vrstvami definovány jako úspěšná životní kariéra. Rozpor mezi tím, co společnost deklaruje ohledně rovného přístupu a otevřených možností pro každého svého člena, a tím, co pak reálně příslušníkům nemajetných vrstev bazálně chybí (přístup ke vzdělání, peníze, výchova k poctivému a čestnému způsobu života a další základní předpoklady), si v prostředí delikventních gangů vynahrazují mladiství získáním jinak nedosažitelného statusu. Zde jsou uznáváni a chápáni, a pokud splní podmínky, posunou se v hierarchii skupiny postupně výše. Nado se mohou majoritní společnosti „pomstít“ za to, čím se na nich „provinila“. Cohen klasifikuje prototypy delikventních subkultur mladistvých podle toho, v jaké míře a intenzitě a jakého druhu trestné činnosti se dopouštějí. Vymezuje i ženskou delikventní subkulturu, pro kterou jsou příznačné drogy a prostituce. (Kuchta, Válková a kol., 2005: 85)

Subkultura je podle Cohena (1955a) založena na společném sdílení vědění, víry, hodnotách, kódech, předsudcích, jež jsou tradiční pro sociální skupiny a které jsou dosahovány aktivní participací v takových skupinách.

Subkultura má odlišné normy od širší kultury, vztahy mezi členy gangu v rámci subkultury se pohybují od intenzivní solidarity až po autoritativní vztah. Vztahy k ostatním gangům mohou být indiferentní až nenávidné (srov. Cohen, 1955a: 31).

Tyto subkulturní teorie chápou deviantní (delikventní) chování jako způsob řešení kulturně podmíněných adaptačních problémů určitých jedinců a skupin. Jde o kolektivní (nikoli individuální) adaptaci na strukturální zátěž: deviantní či delikventní subkultury představují protestní nebo obranné reakce proti dominantní kultuře. Pokud tedy jedinec nemůže dosáhnout požadovaných cílů a odměn v konvenčních skupinách a organizacích konformním chováním, může přecházet podle subkulturní teorie do deviantních skupin (gangů) jež tvoří subkulturu mládeže) a subkultur, kde dosahuje svých cílů a získává odměny deviantním chováním a interakcí s ostatními členy subkultury (srov. Munková, 2001; Fischer, Škoda, 2009).

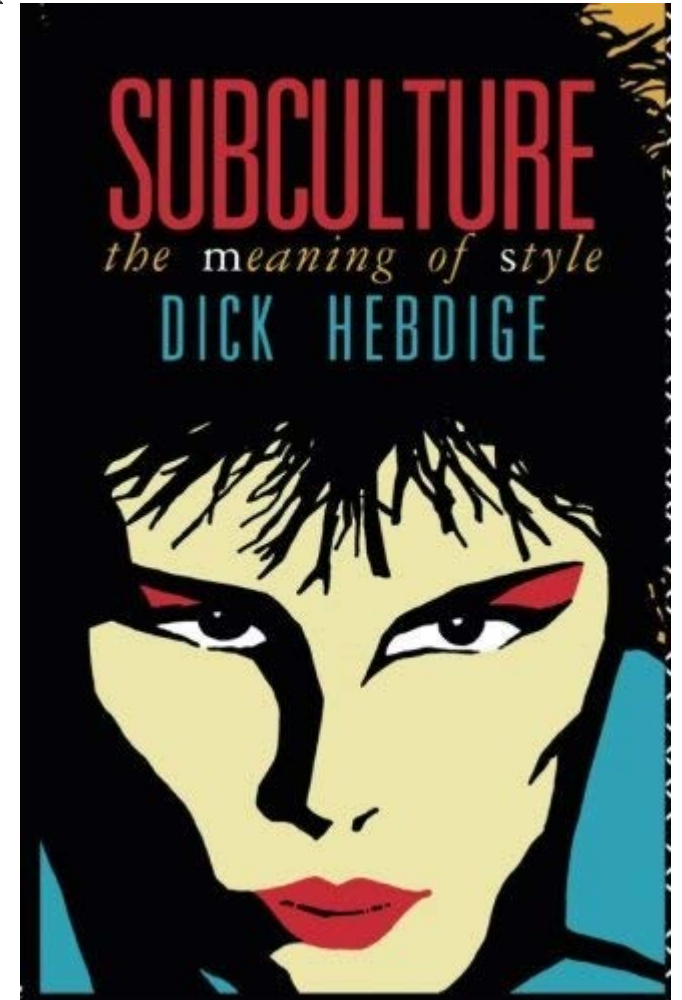
V Cohenově pojetí se chlapci z nižší třídy sdružují do delikventních skupin a gangů, protože se nedokážou adaptovat v prostředí, kde jsou hodnoceni podle standardů střední třídy, k nimž nejsou socializováni, a kterým tudíž nemohou vyhověti. Tato situace nastává obvykle ve školním prostředí založeném na standardech střední třídy (aspirace a orientace na dlouhodobé cíle, individuální odpovědnost, racionalita, sociální, verbální schopnosti, trpělivost a sebekontrola). Tito chlapci se stávají závislými spíše na svých vrstevnících, kteří uspokojují jejich emoční a statusové potřeby a jejichž standardy a hodnoty se stávají základem jejich chování. Po opuštění školy se u nich může výskyt delikventního chování snížit, protože dochází k poklesu statusové frustrace.

Delikventní subkultura tedy představuje podle Cohena (1955a) mechanismus, jímž se chlapci z nižší třídy vyrovnávají s hodnotami střední třídy a vzniká na základě statusové deprivace (edukační frustrace): subkultura slouží uspokojování emočních, sociálních a statusových potřeb osob, které nedokážou své potřeby uspokojit konvenčními prostředky ve školním prostředí. Svě úvahy Cohen odvíjí od analýzy hodnot tzv. dominantní kultury, kterou podle něj byla kultura střední třídy americké společnosti, jež představovala jakýsi referenční rámec pro příslušníky nižších tříd americké společnosti. Cohen ve své práci střední třídu (Cohen, 1955a: 88–91) specifikuje prostřednictvím následujících hodnot:

- **Ambice:** člověk musí mít vysoké ambice a úroveň aspirací, aby z něj byl „někdo“. Měl by být rovněž zaměřen na realizaci dlouhodobých životních cílů.
- **Morálka:** ve smyslu protestantských hodnot individuální odpovědnosti jedince za kroky provedené v životě.
- **Kultivace a vytvoření dovedností:** kultivace ducha by měla být provázena kultivací těla (získání odpovídajícího vzdělání doplněného aktivním sportem).
- **Asketismus:** schopnost odložení okamžitého uspokojení a požitků ve prospěch budoucnosti.
- **Racionalita:** zejména racionální nakládání s časem.
- **Kultivace osobnosti, způsobů chování, sebekontrola, zdořilost.**

STUDIUM SUBKULTUR

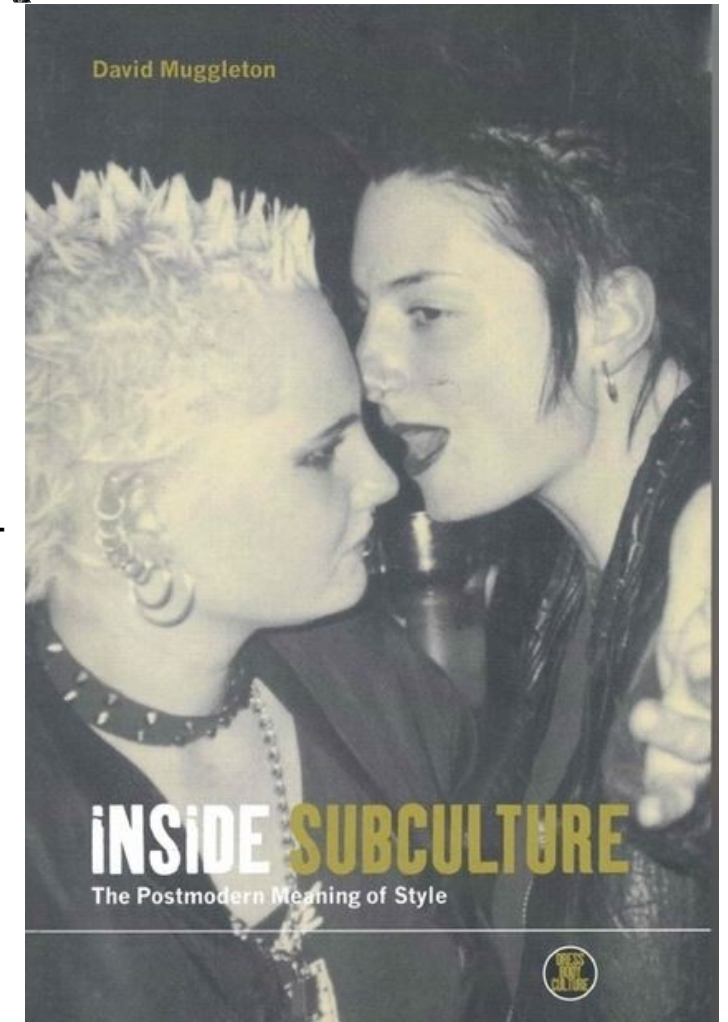
- **Birminghamská škola kulturních studií (CCCS):**
  - Od 70. let 20. století.
  - Velká Británie
  - Neomarxistický přístup: subkultury vidí jako důsledkem v poválečného uspořádání prostředek vyjádření odporu dělnické třídy ke společenské hegemonii
  - Heroizace subkultur
  - Generační konflikt, mladí mají jiné hodnoty a mají také možnost jiného trávení volného času.
  - Zdůrazňování dělnického (třídního) původu u subkultur jako skinheads či punk.
  - Ekonomický determinismus. Ekonomický determinismus a kontext útlaku. Apriori teoretické uchopování.
  - Příklad Dick Hebdidge *Subculture: The Meaning of Style* (1979).
    - Důležitost subkulturního stylu jako způsobu rezistence, styl jako brikoláž

STUDIUM SUBKULTUR

▪ **Post-subkulturalisté:**

- Kritika CCCS (např. že kulturu nelze vnímat jako odraz třídy)
- Snaha přiblížit se opět k interpretacím samotné subkultury.
- Kritika konceptu subkultury. Který už z hlediska post-subkulturalistů není příliš použitelný, protože se jednak vytratila opozice dominantní kultura a subkultury a došlo k velké fragmentizaci stylů a rozmachu individualismu a konzumerismu (viz Kolářová 2011: 23-28).
  - Snaha o nahrazení např. konceptem scény: který zdůrazňuje větší fluiditu a dočasnost. Jedinec se pak pohybuje v rámci různých scén.
- Představitel např. David Muggleton.
- Podcenění politického rozměru subkultur (Kolářová 2011: 28-29)

SUBKULTURY A GENDER

- Přes často deklarovaný rovnostářský étos, subkultury jako maskulinní prostředí
  - Prvky sexismu
- Zejména hlavní hudební subkultury jsou většinou tvořeny muži
  - Pro ženy může být např. problém s participací v kotli pod podiem
- Ženy musí vyvíjet specifické strategie, aby byly uznány, a vyjednávat svoji ženskost
- Reakce např. v podobě riot grrrrls

SUBKULTURY, KULTURNÍ PRŮMYSL A TRH

- **Frankfurtská škola (vnik 1923) a teorie kulturního průmyslu:**
  - Theodore Adorno, Herbert Marcuse a další
  - Marxistická orientace
  - Masová kultura a kulturní průmysl slouží vládnoucím korporativním zájmům a hraje důležitou roli v ideologické reprodukci kapitalismu
  - Kulturní průmysl vytváří artefakty (jako např. filmy, hudba) v kontextu industriální organizace a vykazují stejné rysy jako ostatní produkty masové výroby: komodifikace, standardizaci a zmasovění
  - Volný čas je vyplňován tím, co produkuje kulturní průmysl

SUBKULTURY, KULTURNÍ PRŮMYSL A TRH

- **Subkulturní trh:**

- DIY styl „udělej si sám“
- Na druhou stranu spotřební chování mládeže s důrazem na styl
- Prodej subkulturních artefaktů jako desek (zejména dříve), oblečení, doplňků atd.
- Širší kapitalistická produkce nicméně dokáže inkorporovat produkty subkultur do svého portfolia jako nové produkty (nonkonformita se stává součástí konformity/mainstreamu)
- Diskuze uvnitř subkultur ohledně komercializace (zaprodání se atd.)

SUBKULTURY A MÉDIA

- **Pozornost médií:**

- Utváření obrazu a veřejného mínění o subkulturách
- Role při možném vzniku morální paniky

- **Morální panika:**

- Společnost, média, morální i politické autority vnímají určitou skupinu jako morálně nepřijatelnou, přičemž se výrazně zvýší mediální pokrytí a apelativnost a společnost se vůči této skupině sjednocuje, což vytváří i tlak jednak na danou skupinu, tak např. na změnu zákonů (Kuřík, Slačálek, Charvát 2018: 25)
- Morální panika produkuje strach ve společnosti

- **Subkulturní média:**

- Subkultury provozují také vlastní média jako subkulturní časopisy/ziny, pořady, sociální média

SUBKULTURY A POLITIKA

- Mnohé subkultury se profilují jako apolitické
- Snaha o vytváření subkultur jako autonomních prostorů jako způsob politiky
- Subkultury jsou politické skrz antisystémový náboj
- Politika jako téma pro subkultury a jejich hudební skupiny
- Některé subkultury se explicitně posouvají do oblasti politického radikalismu či extremismu
- Interakce s politickými představiteli a bezpečnostními složkami
- Repolitizace subkultur na přelomu milénia (antiglobalismus, ekologie, feminismus atd.) a prolínání se sociálními hnutími
  - Rozdíly i společné prvky subkultur a hnutí (cíl: nějaká společenská změna – viz např. hippies)

